

DECLARATION

I here by declare that this dissertation entitled 'KRANTIVEER NAGANATH (ANNA) NAYAKWADI'S POLITICAL, SOCIAL CONTRIBUTION - A CASE STUDY' has been written by me and submitted to the Shivaji University, Kolhapur for the Degree of Master of Philosophy in 'Political Science.'

Kolhapur.

June 2000.

Reserch Student.

Dilip Shamrao Jadhav.

क्रांतीवीर नागनाथ (आणा) नायकवडी

ऋणनिर्देश

प्रबंध लिहिताना

शोधप्रबंधाचे काम हाती घेताना ज्यांची प्रेरणा, मार्गदर्शन सहकार्य सतत लाभले; अशा वात्सल्यसिंधु माते समान असणाऱ्या मार्गदर्शिका डॉ. सौ. वासंती प्रतापचंद्र रासम मैडम (अधिव्याख्याती, राज्यशास्त्र विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर) यांचे ऋण व्यक्त करण्यास शब्दच अपुरे वाटतात. त्यांचे संशोधन कार्यासाठी मार्गदर्शन, सहकार्य, प्रेम मी कधीही विसरु शकणार नाही त्यामुळे मी त्यांचा कायम त्रुटी आहे.

क्रांती कार्याचा प्रामुख्याने क्रांतीवीर नागनाथ (आण्णा) नायकवडी यांचा आदर्श डोळ्यासमोर होता. त्यामुळे आण्णांचे राजकीय, सामाजिक योगदान या विषयावर प्रबंध लिहिण्यासाठी, आण्णांची परवानगी मिळविण्यासाठी वाळवागांवी गेल्यावर आनंदाने स्वागत केले. नंतर नांव, गांव, शिक्षण याची चौकशी केली. मी त्यांना सांगितले की, आण्णा तुमच्या जन्मापासून ते आत्तापर्यंतच्या सर्वांगीण कार्यावर शिवाजी विद्यापीठ राज्यशास्त्र विभाग विद्यानगर कोल्हापूर येथे एम. फिल. पदवी परिक्षेसाठी प्रबंध सादर करण्यासाठी विषय निवडला. तेव्हा आण्णांना इतका आनंद झाला की, त्यांनी डॉ. भारत पाटणकर यांच्या समवेत ताबडतोब संमती दिली. त्यामुळे प्रबंध लिहिण्यास प्रेरणा मिळाली. राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. लक्ष्मी नारायण तारोडी यांचे सहकार्य, मार्गदर्शन व प्रेरणा मिळाली. तसेच राज्यशास्त्र विभागातील प्रा. डॉ. अशोक चौसाळकर, डॉ. के. के. कावळेकर, डॉ. मेधा नानिवडेकर, प्रा. भारती पाटील, या गुरुजनांचे मार्गदर्शन, प्रेरणा आणि प्रेम मिळाले. तसेच आण्णांचे चिरंजीव मा. श्री. वैभव (काका) नागनाथ नायकवडी, प्रा. डॉ. बाबुराव गुरव, लेखक साहेबजी बाळा सनदे यांचे सहकार्य, मार्गदर्शन व प्रेरणा मिळाली. त्यांचा मी त्रुटी आहे.

क्रांतीसिंह नाना पाटील महविद्यालयाचे प्राचार्य, अधिव्याख्याते, ग्रंथपाल, लेखनिक, शिपाई यांचे संशोधन कामी प्रोत्साहन मिळाले. त्याचप्रमाणे राजाराम महाविद्यालय, कोल्हापूर येथील वरीष व कनिष्ठ अधिव्याख्याते, यांची प्रेरणा मिळाली. कला महविद्यालय, सावळज येथील अधिव्याख्याते, लेखनिक, शिपाई यांचे प्रोत्साहन मिळाले. याबाबत मी त्यांचा आमारी व त्रुटी आहे. 'हुतात्मा संकुल'

तील संस्थांचे अधिकारी, सेवक वर्ग विशेषता डॉ. सरोद सर यांचे माहिती मिळविताना सहाय्य व प्रेरणा मिळाली त्याबाबत मी त्यांचा आमारी आहे.

वास्तविक माझ्या शैक्षणिक जीवनात मार्गदर्शन, सहकार्य आणि आशिर्वाद देणारे आई-
(सौ. द्रौपदी) आण्णा यांच्यामुळे हे कार्य पूर्णत्वाला नेण्यास साथ मिळाली त्यामुळे त्यांचे प्रेम व प्रेरणा याबाबत मी कायम क्रुणी आहे. तसेच आमच्या जाधव परिवारातील सर्व सदस्यांचे, त्याचबरोबर वज्रचौंडे गावचे सरपंच मा. राजाराम (तात्या) पांडुरंग यादव, धनपाल यादव आणि गांवातील सर्व नागरीक, माता, बंधु-भगिनी यांचे प्रोत्साहन मिळाले. त्यांचा मी आमारी आहे. एम. फिल. पदवी परिक्षेसाठी आणि प्रबंध लिखाण कार्यासाठी वेळोवेळी भगिनी सुजाता (ताई) उदगावे (एम. ए., एम. फिल.) अश्वेनी (ताई) कुलकर्णी इचलकरंजी यांचे सहाय्य व प्रेरणा मिळाली. त्यांचा मी कायम क्रुणी आहे. सौ. अजंना महादेव पसारे (मावशी), अनुसया पसारे (आजी) जागृतीनगर, कोल्हापूर, सुनिल पाटील यांचे सहकार्य मिळाले.

शिवाजी विद्यापीठ वसतीगृहातील मुख्य अधिकारी प्रा. डॉ. के. जे. पाटील अधिकारक डॉ. डी. व्ही. मुळे, प्रा. श्रीकांत या गुरुजनांचे तसेच वसतीगृहातील कार्यालयीन कर्मचारी, शिपाई या सर्वांचे सहाय्य मिळाले. त्यांचा मी आमारी आहे. प्रामुख्याने प्रबंध लिखानासाठी संशोधन विद्यार्थी बंधु-भगिनी यांचे सहाय्य व प्रेरणा मिळाली त्यांचा मी आमारी आहे. गीता मंदीर स्वाध्याय परिवारातील कामत बंधू व इतर स्वाध्यायी भाऊ-ताई यांचे प्रोत्साहन मिळाले. राज्यशास्त्र विमाणाचे लेखनिक श्री. शिवाजी ढवाण, श्री. संभाजी तोरस्कर, अरुण वनिरे यांचे सहकार्य मिळाले त्यांचा मी क्रुणी आहे.

शोधप्रबंधाच्या संगणक मुद्रणाचे कार्य श्री. अनिल साळोखे, श्री. शिवाजी निगडे, श्री. गणेश पाटील यांनी पूर्ण करून दिले व नंदकुमार पाटील प्रबंधाच्या नक्कलप्रतीचे काम पूर्ण करून दिले. तसेच शोधप्रबंधाचे कार्य पूर्ण करताना प्रत्यक्ष- अप्रत्यक्षपणे नेते, कार्यकर्ते, अधिव्याख्याते, शिक्षक, विद्यार्थी यांचे सहकार्य व प्रेरणा मिळाली. त्यांची मी आमारी आहे.

प्रबंधाचे कार्य पूर्ण करण्यासाठी मला तन-मन-धनाने साथ दिली. महत्वाचे म्हणजे या कार्याला परमेश्वरी शक्तीची साथ लामली आणि कर्तव्य घ्येयपूर्तीचा आनंद झाला.